

Передмова редактора

Підкоривши не одну столицю й покоривши не одне чоловіче серце, графиня Софія де Вітт (1760–1822) у 1798 р. додала до свого титулу прізвище Потоцька і стала офіційною дружиною одного з найзнатніших, найтитулованіших і найбагатших шляхтичів Речі Посполитої Станіслава Щенсного (Щасливого) Потоцького (1751–1805). Подружжя оселилося в нещодавно зведеному розкішному палаці Потоцького в Тульчині. Тим часом наближалося Софїїне сорокаліття, славнозвісне акме, що здавна вважалося вершиною людського життя. Яким подарунком Станіслав міг би ще здивувати безмірно кохану дружину-гречанку? — Це буде парк в Умані, схожий на Версаль, яким вона не раз захоплювалася. Тільки ще кращий, бо нагадуватиме їй не манірну Францію, а рідну по природі й по духу Грецію. Окрім споруд і насаджень, ставків і скелястих водоспадів там оселяться оспівані Гомером боги і богині, німфи й герої, а ще — великі грецькі поети й філософи — Гомер, Евріпід, Сократ, Платон, Аристотель. Ми назвемо його «Софїівкою». Софія — розумниця, одна з найосвіченіших жінок Європи, саме провидіння дало їй це ім'я. Аристотель, мабуть, був для неї сухуватим, зате Платон, який писав і за себе, й за Сократа, а Аристотеля навчав, її завжди надихав. Він переконав її, що істинне щастя людини в мудрості і що до мудрості веде філософія, яка відкриває закони вищої гармонії та закликає втілювати їх на землі. А ще Платон у своїх творах уперше звернув увагу на жінку, навчаючи чоловіків (які, здається, по-справжньому почули його лише в цьому галантному

XVIII столітті), що для їхнього ж блага й істинного щастя жінка має стати вільною, немовби народитися вдруге — як Афродіта з морської піни. Афродіта... як він любить портрет дружини в цьому образі, з яблуком — Парісовим символом першості серед богинь!

Ми не знаємо достеменно, чи справді Софія Потоцька з таким пістетом ставилась до Платона і його філософії, але не маємо жодного сумніву, що саме Платонова філософія свого часу покликала Відродження, а Відродження — Просвітництво XVIII століття, в якому прожила свій золотий вік Потоцька, а разом ці дві епохи сформували теперішні наші етичні й естетичні ідеали платонічного (добропорядного, виваженого) життя, платонічного (справедливого, гармонійного) суспільства і платонічної (осмисленої, споглядальної) любові.

Подякуймо Потоцьким і за «Софіївку», і за погруддя філософів, які вони в ній розмістили. Тепер читач цієї книги, коли там побуває, з вдячністю згадає про прочитаного «Платона», а той, хто вже відвідав цей парк, прочитавши книгу, подумає, якими високоосвіченими були його господарі.

Книжечка про Платона, яку читач тримає в руках, написана відомою британською дослідницею та інтерпретаторкою античної філософії Джулією Елізабет Еннес (нар. 1946 р.). Видання стане чудовим *коротким* путівником як у світ Платона історичного, так і у світ Платона філософічного. Зокрема розповідь про розвиток ідей Платона та їхній вплив на філософську думку наступних епох аж до XIX і XX століть. А доданий перелік книг для додаткового читання, виданих за останні десятиліття, засвідчить, наскільки затребуваною й невичерпаною для інтерпретацій залишається філософія Платона для теперішнього часу.

Портрет Софії Потоцької, як «Афродіти-переможниці» (бл. 1795 р.). Художник Йоганн Батист фон Лампі (старший) (1751–1830)

Погруддя Платона в Національному дендрологічному парку «Софіївка» в Умані. Фото Prymasal (деталь) (2016 р.)

Книжечка входить до серії «Дуже коротке введення», започаткованої видавництвом Оксфордського університету в 1995 р. для стислого й фахового ознайомлення з найрізноманітнішими аспектами духовної культури — від історії та міфології стародавнього Єгипту й античної Греції до сучасних політологічних, культурологічних, фізичних та космологічних теорій.

Хоча це й дещо збільшило обсяг авторського «введення», ми, все ж, для поживлення розповіді додали у своєму перекладі чимало ілюстрацій. На відміну від пронумерованих авторських ілюстрацій, ці додатки подані без нумерації. У деяких випадках нами додані й примітки, в яких повідомляються окремі важливі, з нашого погляду, деталі та факти або пояснюються значення слів і термінів, які можуть бути невідомими для широкого загалу.

А на завершення редактором-упорядником доданий невеликий уривок з Платонового діалогу «Держава», в якому філософ описує, мабуть, найвідоміший свій винахід — так звану «алегорію печери». Цей образ є своєрідним прологом до двох фундаментальних положень Платонової філософії — теорії форм і концепції ідеальної держави, побудованої на принципі справедливості, що є похідним від ідеї всезагального блага.

В.О. Тадеєв

Розділ 1

Полеміка з Платоном

Проблема присяжних

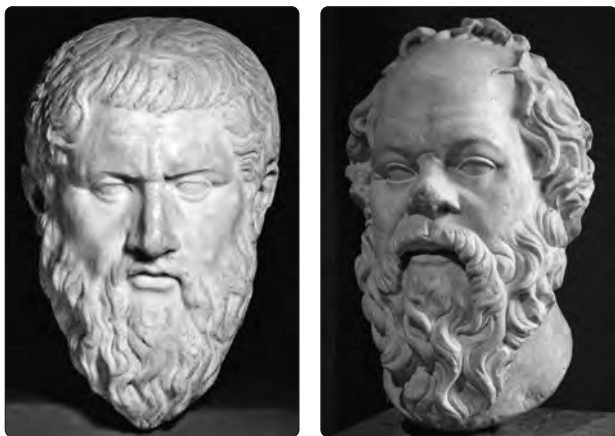
Уявіть собі, що ви перебуваєте серед суддів присяжних і слухаєте виступ Сміта, в якому той емоційно розповідає, як на нього вчинили напад і пограбували. Факти переконливі, все сходиться, заявник вас цілком переконав, і ви вірите, що Сміт справді став жертвою жорстокого злочину. Це — правдиве переконання: на Сміта таки вчинили напад.

Але чи *знаєте* ви, що на Сміта напали? На перший погляд таке запитання може здатися дивним — що тут може непокоїти. Які ще потрібні докази? Але не забуваймо, що ви в залі суду і що Сміт висуває звинувачення, яке його, як він вважає, нападник невдовзі спробує відвести. Чи можете ви бути певними, що переконані тому, що Сміт говорить правду, а чи, можливо, вас переконує сам спосіб представлення справи? Якщо спосіб, то потрібно замислитись, адже в такому разі він переконав би вас навіть тоді, коли б Сміт говорив неправду. Крім того, якщо Сміт і говорить правду, то чи достатньо лише одного його свідчення, аби бути певним, що на нього напали? Як усім відомо, це могла бути й підстава, а ви там не були і не бачили того на власні очі. І тому цілком природним може бути висновок, що насправді ви *не знаєте*, що на Сміта напали, хоча у вас є переконання, точніше, довіра, що це так, і нібито немає реальних причин у цьому сумніватися.

«Теетет»

«Теетет» — один із найцікавіших діалогів Платона, але водночас і один з найбільш загадкових. У цьому творі Сократ каже, що він така ж повитуха, як і була його матір: він допомагає людям народжувати ідеї, а потім перевіряє, чи витримують вони логічне випробування. Відмовляючись висувати свої власні судження про те, що таке знання (хоча й демонструючи глибоку обізнаність з напрацюваннями інших філософів), він вказує на недоліки в усіх твердженнях про знання, запропонованих молодим Теететом. Керуючись думкою про те, що якщо ви щось *знаєте*, то ви не можете помилятися, Теетет припускає, що знання може бути чуттєвим сприйняттям, потім — правдивим переконанням, а далі — правдивим переконанням і здатністю захистити або «описати, пояснити» це. Однак усі ці пропозиції зазнають невдачі, і діалог дає нам тільки усвідомлення неспроможності переконливо описати знання. Ця манера Сократа лише спростовувати точку зору інших і не пропонувати своєї власної характеризує й типово платонівський спосіб ведення обговорення та пошуку істини шляхом опитування тих, хто стверджує, що цю істину має, не висуваючи власних філософських тверджень (як це часто робить Сократ у діалогах). Утім, в деяких діалогах Платона ми знаходимо й цілком конкретні, безапеляційні твердження про природу знання, і тому можна вважати, що в «Теететі» спростовуються лише ті уявлення про знання, які Платон уважав хибними. Тут Сократ, як повитуха для чужих ідей, котра не має власних «дітей», дуже істотно відрізняється від Сократа в таких діалогах, як «Держава», де він недвозначно висуває й захищає цілком конкретні ідеї. Читачі можуть зробити й власні спостереження щодо цих особливостей стилю Платона (деякі давні та сучасні підходи до цієї проблеми обговорюються в розділі 3).

У своєму діалозі «Теетет» Платон порушує цю проблему. Чим може бути знання, — запитує молодий Теетет, — окрім правдивого переконання? Зрештою, якщо у вас є справжнє переконання, то ви не робите жодних помилок. Але Теетет розмовляє із Сократом (про якого докладніше йтиметься в розд. 2), і, як зазвичай, цей літній чоловік знаходить і тут проблему. Переконувати людей на публіці — це те, що можна вправно робити й після відповідного навчання. Сократ має на увазі вправність тих, кого б ми сьогодні назвали адвокатами. Хоча він говорить про судову систему, в якій ще не було професійних адвокатів, і тому постраждалому доводилося представляти свою справу

Платон (ліворуч) і його вчитель Сократ (праворуч).
Мармурові копії римської епохи з античних грецьких бюстів.

Платон писав свої твори у формі діалогів. В усіх діалогах головним персонажем, що зазвичай представляє погляди автора, виступає Сократ

самотужки, проте багато хто вже тоді наймав умілих спічрайтерів, особливо коли потрібно було переконати колегію присяжних не з 12-ти (як зазвичай у теперішній судовій практиці), а з 501-го члена (за тодішнім афінським законодавством).

Як ми посилаємося на твори Платона

У 1578 році французький учений-гуманіст, поліглот і видавець Анрі Етьєн (1528–1598), відомий також під латинізованим ім'ям Генріх Стефанус, опублікував у Парижі перше друковане видання творів Платона (греко-латинську білінгву). Розвиток друкарства тоді дав змогу читати Платона набагато більшій аудиторії, ніж століттями до того. При цьому вперше стало можливим точно посилатися на цитати й уривки з діалогів, оскільки читач міг використовувати одну й ту саму пагінацію. Відтоді ми й досі при цитуванні Платона все ще посилаємося на ту саму сторінку, на якій відповідний уривок з'явився у виданні Стефануса (наприклад, 200), вказуючи при цьому одну з латинських літер від а до е, якими позначався поділ сторінки на п'ять умовних смуг зверху донизу. «Числа Стефануса» друкуються на полях більшості текстів і перекладів Платона, а посилання на кшталт «200e» дає змогу читачеві безпомилково знайти відповідний уривок, незалежно від того, яка пагінація використовується в його книзі.¹

Послухаймо далі Сократа і його співбесідника:

¹ Зазначимо принагідно, що назви Платонових діалогів зазвичай визначаються ім'ям головного персонажа (окрім Сократа), Наприклад, «Теетет», «Менон», «Протагор», «Тімей» тощо. Але є й винятки — для таких творів, як «Бенкет», «Софіст», «Політик», «Мінос», «Суперники», «Держава», «Закони», «Післязаконня». — *Прим. ред.*

СОКРАТ: У кожному разі ці люди переконують за допомогою свого вміння, але вони не навчають людей, а вселяють в їхні голови будь-які переконання, які захочуть. Чи вважаєш ти їх такими розумними вчителями, щоб вони могли за відведений короткий час докладно і правдиво викласти все, що трапилось, людям, яких не було поруч, про те, як когось пограбували або вчинили над ним яке інше насильство?

ТЕЕТЕТ: Ні, взагалі-то я так не вважаю, але гадаю, що вони могли б їх переконати.

СОКРАТ: А переконуючи — чи не означає це, по-твоєму, змусити їх повірити?

ТЕЕТЕТ: Звісно.

СОКРАТ: Що ж, якщо присяжних чесно переконали в чомусь, про що вони могли б знати лише якби були очевидцями, а не інакше, і водночас коли вони судять з того, що почули і набувають з почутого правдивого переконання, то хіба тоді вони не судять без знання, хоча й переконані в тому, що було насправді, оскільки винесли справедливий присуд?

ТЕЕТЕТ: Без сумніву.

СОКРАТ: Але зауваж, якби правдиве переконання і знання були одним і тим же, то найдосвідченіший присяжний не виніс би справедливого присуду без знання. А тому, мабуть, це — різні речі.

(«Теетет», 201 а–с)

Звучить переконливо, навіть, можливо, занадто очевидно. Але, як і присяжні, ми можемо поставити запитання, а чи варто нас упевнювати. Чому присяжні *не знають*, що Сміта було пограбовано?

Π Λ Α Τ Ω Ν Ο Σ
Α Π Α Ν Τ Α Τ Α Σ Ω Ζ Ο Μ Ε Ν Α ·
P L A T O N I S
opera quæ extant omnia.

EX NOVA IOANNIS SERRANI IN-
terpretatione, perpetuis eiusdē notis illustrata: quibus & metho-
dus & doctrinæ summa breviter & perspicuè indicatur.

E I P S D E M *Annotationes in quosdam sus illius interpretationis locos*

HENR. STEPHANI de quorundam locorum interpretatione iu-
diciū, & multorum contextus Græci emendatio.

EXCVDEBAT HENR. STEPHANVS,
CVM PRIVILEGIO CÆS. MAIEST.

Титульна сторінка видання Стефануса
«Усіх творів Платона, що збереглися»
(Platonis opera quae extant omnia) (1578 р.)

Жан-Леон Жером (1824–1904). Гетера Фріна перед судом присяжних (бл. 1861 р.).¹

¹ Цю і ще декілька ілюстрацій далі ми запозичили з 2-го (ілюстрованого) видання цієї книги, опублікованого у 2009 р. видавництвом Sterling Publishing під назвою «Plato: A brief Insight» («Платон: короткий екскурс»).

Що вимагається від знання?

Однією з підстав, наведених Платоном для твердження про відсутність у присяжних знань, є те, що присяжних переконав хтось, чия головна мета — змусити їх повірити в те, у що він хоче, щоб вони повірили. У цьому разі він переконав їх правдиво, але ми можемо уявити, що він зміг би переконати їх, навіть якби його історія була неправдивою. Спочатку ця пересторога може здатися надуманою: якщо ви набули правдивого переконання певним чином, то навіщо вам хвилюватися, що таким самим способом вас *могли* переконати і в чомусь неправдивому? Яким чином те, чого не сталося, може поставити під сумнів те, що відбулося? Але насправді це занепокоєння щодо сили переконання є серйозним, оскільки воно ставить під сумнів шлях, яким здобувається переконування. Якщо цим шляхом я можу набути й хибних переконань так само легко, як і правдивих, то він не може гарантувати мені лише правдиві переконання. І це в більшості людей викликає сумнів щодо того, що переконання, яких ми набуваємо в такий спосіб, можуть бути зараховані до знання.

Інша причина, висунута в уривку, полягає в тому, що той факт, у якому переконали присяжних, а саме, що на Сміта було скоєно напад, не є таким фактом, про який ви могли б знати, якби не були там і не бачили цього на

В основі сюжету картини Жана-Леона Жерома — напівлегендарна історія про суд над знаменитою куртизанкою Фріною за позовом відринутого нею коханця, який на позір звинуватив її в тому, що, позуючи знаменитому скульптору Праксителю для його Афродіти, вона, нібито, цим опоганила богиню. Коли ж суд присяжних уже схилився до обвинувального вироку, обранець Фріни знаменитий оратор Гіперід зірвав з неї покрив зі словами: «Хіба може таке досконале тіло приховувати зіпсуту душу?». І це був той аргумент, який переконав присяжних: Фріну виправдали. — *Прим. ред.*

власні очі. Якби ми не були переконані, що Сміт каже правду, все, що ми отримали, — це версія «з других рук», передана зовсім в інший спосіб, аніж той, яким її набув сам Сміт. Він пережив і бачив пограбування, а нам тільки про нього розповів. Якою б докладною не була його розповідь, це все одно лише розповідь; тільки той, хто там був і бачив, може про це знати. Знову ж таки, спочатку все це може здатися надуманим. Якщо ми обмежимо наше знання лише тим, у чому можемо впевнитись на власні очі, то багато не дізнаємось; тоді нічого з того, про що ми читаємо або чуємо з чужих вуст, не буде братись до уваги. І все ж тут є дуже важлива думка, яку можна передати так: ніхто інший не може знати нічого за нас або від нашого імені. Знання передбачає, що ми самі маємо прийти до відповідного переконання. А спосіб, яким це відбувається, буде залежати від предмета переконання, але з переконанням у тому, що Сміта насправді було пограбовано, єдиним способом прийти до нього без посередників, є, як видається, особиста присутність і бачення на власні очі.

Проблема для нас

Платон навів нам дві причин для відхилення ідеї про те, що правдиве переконання присяжних можна порівняти до знання. Обидві вони вагомі, але наскільки добре вони поєднуються? Проблема із запевненням полягала в тому, що цей шлях не може гарантувати того, що переконання, які ми отримали від когось іншого, будуть правдивими. Але для того, щоб це було проблемою *запевнення*, повинна існувати можливість такого шляху, який давав би таку гарантію. Сократ скаржить-ся, що потерпілий мусить запевнити присяжних за надто короткий час і за обставин, які є надто емоційними

та напруженими, щоб формування переконання було відповідним до знання. Звісно, це нарікання втрачає сенс, якщо не існує такого способу набути переконань, який не має цих недоліків, — скажімо, такого, де не було б обмежень у часі і кожен із присяжних міг допитувати свідків та потерпілого стільки, скільки йому потрібно, щоб позбутися будь-яких сумнівів. Отже, виглядає так, ніби ми припускаємо, що існує спосіб передачі переконань, який може бути рівнозначний набуттю знання, і при цьому не є запевненням.

Однак другий пункт передбачав, що *жоден* спосіб передачі запевнень, яким би обережним і скрупульозним він не був, не може бути рівнозначним зі знанням, оскільки будь-яке запевнення, передане нам від іншої особи, буде вторинним, і, отже, тим, чого ви не можете знати, тому що ви не можете довідатись про це безпосередньо. Покладатися на чиєсь свідчення, яким би обґрунтованим воно не було, ніколи не буде тим самим, що самому бути його свідком.

Тепер проблема полягає в тому, що друге заперечення суперечить першому. Друге заперечення акцентує на тому, що знання *не можна* передати, а воно має отримуватись кожною людиною в її власний спосіб, а перше, вбачаючи хибу в запевненні за короткий час, припускає, що переконання, які будуть рівнозначними знанню, можна отримати від когось іншого, і що, отже, знання *можна* передати.

Долучається читач

Тепер нехай читач сам поміркує над наведеним уривком з діалогу Платона і над тим, яка ж, власне, була мета цього уривку. Найпростіша відповідь полягала б у тому, що Платон поставив перед своїм Сократом

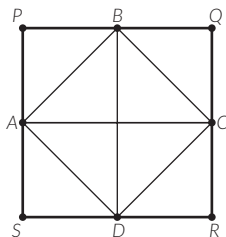
суперечливі вимоги до знання, оскільки, мовляв, він і сам тут заплутався, не помітивши, що передбачає за знаннями як можливість, так і неможливість їхньої передачі. Поверховий читач може на цьому й зупинитись.

А ми можемо поміркувати трохи далі. По-перше, Сократ у цьому діалозі неодноразово наголошує, що він не висуває жодних власних положень, а лише спростовує положення інших. Зокрема він наводить два заперечення проти припущення Теетета про те, що правдиве переконання може прирівнюватись до знання. Кожне з них по-своєму спростовує припущення Теетета. Чи можемо ми припустити, що Платон, як автор, не розумів, що ці два заперечення конкурують одне з одним? Враховуючи витончений рівень аргументації в «Теететі», це було б нерозважливо. Не можемо ми припустити й того, що Платон мав спеціальний намір зобразити Сократа таким, що не усвідомлює цієї проблеми, — хоча це вже інше питання, щодо якого читачі можуть з нами й не погодитись.

Чому ж тоді Платон не вважає це важливим? Тут ми повинні серйозно поставитись до наголошення Сократа в діалозі про те, що він лише спростовує погляди інших. Це не означає, що сам він не має ідей з цього питання, а лише те, що суть діалогу полягає не в тому, щоб їх висунути. Проблема, яку ми виявляємо, коли розмірковуємо над обома аргументами Сократа проти тези Теетета, не підриває висновку про те, що ця теза не буде дієвою. Але ці аргументи показують, що коли ми (чи Платон) розмірковуємо над процесуальним поясненням знання, то нам потрібно усвідомлювати цю проблему.

В іншому діалозі, «Меноні», ми знаходимо твердження, що знанню можна навчити (87b–c), і там це положення є одним із ключових. А ще саме в «Меноні»

ми подибуємо й одну з найвідоміших ідей Платона про те, що знання насправді є своєрідним «спогадом». Там Сократ вступає в бесіду з хлопчиком-рабом, який не обізнаний з геометрією, але завдяки мудрому поводителю, Сократу, проходить доведення геометричної теореми, яке, хоч і просте для розуміння, проте містить крок, який суперечить побутовій інтуїції хлопчика (див. рис.)¹. Провівши хлопчика через усе доведення, Сократ каже (85с), що тепер він перебуває в стані готовності до отримання правдивого переконання щодо предмета, і «якби хтось почав часто і різними способами запитувати його про ті самі речі, то, ви знаєте, врешті-решт, він мав би про них такі ж точні знання, як і будь-хто інший». Сократ навчав хлопчика в тому сенсі, що представляв йому доведення у такий спосіб, щоб він міг приходити до відповідних фактів самостійно. Насправді хлопчик не матиме знань, доки не зробить щось самостійно — не докладе зусиль, щоб зрозуміти доведення. Він повинен сам прийти до доведення, бо тільки так він зможе

Розділ 1. Полеміка з Платоном

¹ Під керівництвом Сократа хлопчик-раб по суті доводить частковий випадок теореми Піфагора для рівнобедреного прямокутного трикутника з катетами по 2 поді (фути), — тобто те, що квадрат, побудований на гіпотенузі такого трикутника, рівновеликий двом квадратам, побудованим на катетах. Наслідком «звичайної інтуїції» для хлопчика спочатку була думка, що для збільшення площі квадрата $ABCD$ вдвоє потрібно збільшити його сторони вдвоє. Однак шляхом удало поставлених Сократом додаткових запитань ця хибна думка в хлопчика розвіюється, і він приходиться до правильного твердження: сторона квадрата $PQRS$ з удвічі більшою площею має дорівнювати діагоналі AC даного квадрата $ABCD$. — Прим. ред.

його зрозуміти. Сократ не може зробити цього за нього. Але він може передати йому знання в тому сенсі, що представить доведення в такій формі, що хлопчик зможе провести його й самостійно. Отже, ми бачимо, що знанню можна навчати, але при цьому безсумнівним залишається той факт, що кожна людина може досягти його лише самостійно. Далі в діалозі Платон називає цей процес пригадуванням, вважаючи, що коли хлопчик починає розуміти геометричне доведення, то його душа пригадує знання, які вона мала до втілення, тобто до реального досвіду. Хоча очевидно, що подальшого кроку, пов'язаного з пригадуванням, сама дискусія не вимагала, проте це був сміливий і захоплюючий спосіб Платона проінтерпретувати результати обговорення.

Полемізуючи з Платоном

У багатьох аспектах сюжет із присяжними в «Теететі» може служити вдалим вступом до ознайомлення з манерою письма Платона. Одразу впадає в око важлива роль полеміки в його творах, метою якої є відстоювання певної позиції. Ми також помічаємо, як самі мимоволі втягуємося в дискусію, відчуваючи бажання піддати сумніву аргументи Платона навіть там, де Сократ у діалозі легко перемагає.

Наведений приклад полеміки в «Меноні» демонструє нам ще одну особливість творів Платона. У «Теететі» Платон висуває положення як про те, що знання можна передавати, так і про те, що воно передбачає безпосередній власний досвід. Якщо ми простежимо за цими двома положеннями на такому реальному прикладі, як суд присяжних, то виявимо суперечності. У «Меноні» ж ми маємо приклад такого контексту, в якому такі положення не суперечать одне одному. Але тепер цей контекст,

Графічні та живописні зображення Платона з'явилися тільки в пізньому Середньовіччі. Тому всі вони мають лише символічний характер, хоча й відображають певні характерні атрибути своєї епохи і ставлення в ті часи до Платона. На цьому пергаменті кінця XV століття з французької «Історії філософів» («Histoire des Philosophes») Платон зображений з книгою на тлі готичних архітектурних форм

а саме, геометричне доведення, є прикладом знання, яке сильно відрізняється від того, яке потрібне для суду присяжних. Геометричне доведення — це щось артикульоване, абстрактне і далеке від повсякденного досвіду. Тут для його розуміння та передачі ми маємо щось субстанційне. Не випадково, коли Платон аналізує концепцію знання, то схиляється до думки, що його відповідники стандартам знання є набагато більш обмеженими, ніж діапазон тих речей, які ми зазвичай вважаємо, що знаємо. Якщо ми поміркуємо про відмінності між прикладом суду присяжних і геометричним доведенням, то зможемо зрозуміти, чому Платон схиляється до такого висновку. Для прикладу, поняття розуміння у випадку суду присяжних має значно менше охоплення, ніж у геометричному доведенні, оскільки в першому разі знання зводиться лише до бачення злочину.

Платон, мабуть, найвідоміший тепер тим, що часто називають «теорією форм», тобто аргументованим і захопливим викладом положень про те, що насправді у світі є реальним і що ми можемо знати. Цих форм, про які ми ще пізніше матимемо нагоду поговорити ґрунтовніше, в Теететі» і «Меноні» немає, але в цих діалогах ми можемо виявити напрямки думки, які зроблять міркування Платона про форми, коли ми з ними стикнемося, зрозумілішими.

Платон пише так, що спонукає нас до полеміки з ним. Він також висуває філософські ідеї, які за своєю сміливістю та образною манерою, в якій вони виражені, мало з чіми можна зрівняти. (Одна з найвідоміших серед них — це ідея про те, що знання є «пригадуванням».) Пізніші інтерпретації Платона часто надмірно акцентували на одному із цих аспектів за рахунок іншого. Інколи вважали, що він зацікавлений винятково

взаємодією з читачем і тому дистанціюється від будь-яких конкретних ідей. В інших випадках його сприймали як сміливого теоретика, який догматично крокує вперед, байдужий до будь-яких заперечень. Що особливо потрібно і корисно пам'ятати, то це те, що Платон у своїй літературній творчості з однаковою силою переймався як полемічною формою, так і змістовними й сміливими ідеями, і робив це в такий витончений спосіб, який дуже важко передати без спрощення. Цей короткий вступ до Платона не претендує ні на те, щоб охопити всі його ідеї, ні на те, щоб дати рецепт для його тлумачення, а радше має на меті ознайомити читача із Платоном у такий спосіб, який, як я сподіваюся, спонукатиме до більш ґрунтового ознайомлення.

Зміст

	Передмова редактора	5
1	Полеміка з Платоном	9
	Проблема присяжних.....	9
	Що вимагається від знання?	17
	Проблема для нас.....	18
	Долучається читач.....	19
	Полемізуючи з Платоном	22
2	Платонове ім'я та інші аспекти	26
	Ім'я чи прізвисько?.....	26
	Факти і фактоїди	27
	Різні інтерпретації.....	33
	Сократ і Академія.....	36
3	Драма, фантастика і невловимий автор	47
	Теорія і практика	47
	Безсторонність та авторитет	52
	Дві традиції.....	59
	Чи багато в Платона голосів?.....	65
	Фантастика, міф і філософія	67
4	Кохання, секс, гендер і філософія	72
	Не приймати Платона цілком.....	72
	Кохання і секс	75
	Гендерні проблеми	78
	Потенціал жінки і сім'я.....	79
	Секс і гендер.....	82

5	Доброчесність в людині і в суспільстві.....	88
	Як бути щасливим	88
	Що насправді важливо	92
	Стати як бог.....	94
	Виховання доброчесної людини.....	96
	Особистість і держава.....	101
6	Я і моя душа	106
	Проблеми душі.....	106
	Проста чи складна?	109
	Розум чи рушій?	113
	Правитель чи в'язень?	118
	Перевтілення: міф та обґрунтування.....	121
7	Природа речей	124
	Хаос і порядок.....	124
	Бог і доброта	125
	Математика і знання	131
	Форми.....	134
	На завершення: про філософію.....	145
	Додаток [ОБРАЗ ПЕЧЕРИ]	
	Уривок із Книги VII Платонової «Держави»	147
	Посилання.....	157
	Для подальшого читання	162
	Доповнення редактора і перекладача.....	164
	Іменний та предметний покажчик	241

На 1-ій сторінці обкладинки відтворено картину нідерландського художника Юстуса ван Гента (1430–1480) «Платон» (бл. 1476 р.)

На 4-ій сторінці обкладинки внизу: Платонівська алегорія душі (AVRIGA PLATONIS – ВІЗНИК ПЛАТОНА).

Зображення 1519 або 1529 року на медальйоні авторства падуанського гуманіста й професора цивільного права Джуліо делла Торре (бл. 1480–1558).

Один кінь у візника – слухняний, інший – норовистий, в цілковитій відповідності з описом у «Федрі»